

Damir Galoić

Marija Bistrica u godinama poslije Drugoga svjetskoga rata (2)

Naselje Marija Bistrica je 1945. imalo ima oko tisuću stanovnika koji su uglavnom bili seljački mali obrtnici i trgovci. Razlog ovome je činjenica da mjesto posjećuje veliki broj hodočasnika kojima stanovnici Marije Bistrice prodaju robu i usluge. U mjestu tada postoji općinsko poglavarstvo, dvije pučke škole, pošta s brzojavom i telefonom, veterinarska ambulanta, ljekarna i oružnička postaja. Marija Bistrica ima opskrbu električnom energijom, javni vodovod koji često presušuje i djelomično kanalizaciju.

Iako Mariju Bisticu za vrijeme hodočašća jednokratno posjećivalo i do 25 000 ljudi, u njoj nisu postojali odgovarajući smještajni kapaciteti, već se redovito iznajmljivala svaka dostupna prostorija uključujući tavane, sjenike i staje. Ovaj opis nam jasno pokazuje da nije samo crkva u Mariji Bistrici bila hodočasnička, već da na takav način možemo promatrati i cijelo mjesto. Većina je stanovnika makar djelomično bila orijentirana na djelatnosti koje mogu

donijeti dobit u razdobljima hodočašća; ovdje je egzistiralo čitavo mnoštvo obrtnika, od gostioničara preko licitara i trgovca do iznajmljivača prostora za spavanje.

U Mariji Bistrici je nakon Drugog svjetskog rata, u sklopu uspostavljanja nove vlasti, s radom započeo mjesni narodni odbor koji je bio podređen Kotarskom narodnom odboru u Donjoj Stubici. Budući da su svi bivši općinski činovnici povučeni u rad Kotarskog odbora, rad Mjesnog odbora u Ma-

riji Bistrici je bio veoma otežan. Za razliku od dosta oštrog tona kojeg iščitavamo u odnosima između visokih predstavnika Crkve i države, situacija na lokalnoj razini se tada većinom doimala nešto smirenijom. Mjesni narodni odbor Marija Bistrica i Narodni odbor kotara Donja Stubica većinom su se bavili pitanjima vezanima uz svakodnevno odvijanje života na njihovom prostoru, osobito onima vezanim uz gospodarstvo. Oni su shvaćali da velik broj hodočasnika u Mariji Bistrici nosi i određeni gospodarski potencijal. Zato su u godinama poslije Drugog svjetskog rata donijeli niz odluka za reguliranje trgovine oko svetišta. Zaposlili su čistača koji se trebao brinuti za čistoću trga, ali i dodatno osoblje u službi kontrole i naplate trošarina i taksa.

Da što nije moguće po cijinama, koje danas stoje u našem kotaru prodavati vino, jer su mnogi Slovenci kod proizvođača povisile vrta višak cijene vinu tako, da su cijene vinu kod proizvođača veće, nego cijene vinu u gostionarima. - Narodito su cijene vinu kod proizvođača povisile na području župe općine Mar. Bistrica, gdje je najveći vinogradni kraj, a i kvaliteta vina najbolja. -
 Pošto se radi u samom mjestu M. Bistrica, koje je proizvođačko mjesto predviđaju sve godine veliki promet, a opetovanje vidimo na licu mjesta po posebnoj komisiji ustanovljeno je, da takozvani gostioničari ne smiju skuro zadržavati zalihu vina, te da prema tome otpusti i ustao veliki prihod trošarina, jer bi takozvani gostioničari takom osamno trošenje izostali sigurno oko 500 hl. vina, kada bi se cijene vinu kod proizvođača mislile t.j. da ne zabrani stranici trgovina /Slovenska/ kupnja vina na području otoga kotara po navedenim visocina cijena. -
 14 2.

Lokalne vlasti propisuju i naknadu koju različiti trgovci moraju platiti Mjesnom odboru Marija Bistrica za upotrebu prostora na njegovom području. Oni razlikuju domaće trgovce i one strane koji moraju plaćati za trećinu veću naknadu. Država je oporezivala i crkvenu trgovinu pobožnim predmetima, koja je drugim prodavačima bila zabranjivana. Porezno iskorištavanje ovog tipa trgovine bilo je osobito strogo. Čini se da su često pokretane zapljene zbog kojih su prodavači izbjegavali držati veće svote novca u samoj prodavaonici. Postojanje širokog raspona trgovaca i obrtnika u jednom ovako malom mjestu, kao i činjenica da su mnogi drugi željeli poči njihovim stopama pokazuje ne samo da je veliki hodočasnički potencijal stanovnike mjesta usmjeravao na bavljenje trgovinom i obrtom, već i to da je Marija Bistrica bila izrazito privlačno mjesto za različite trgovce i obrtnike koji su dolazili izvana i shvaćali da im se ovdje pruža priliku za ostvarivanjem veće zarade od one koja je moguća u njihovim matičnim mjestima.

Bila se dotis Mjesnog narodnog odbora Marija Bistrica broj 22/46 od 11. lipnja 1946. kojim se traži, da se za kuh. stolu iz Glogovca prijavi za čišćenje trg. u Mariji Bistrici, te se podjednako traži, da se mjesni trg. držati - najmanje reda, ali braći - ime, nagrade za ovaj trg.

U sklopu tada prisutne politike kontroliranja cijena događali su se i određeni propusti. Tako 1946. godine zbog nekonkurentnih cijena dolazi do nestašica vina kod domaćih gostioničara, što je rezultiralo značajno manjim prihodom od trošarina za prodaju vina od onog planiranog od strane odbora u Donjoj Stubici.

66

Opskrba vodom je dugo vremena bila velik problem bistričkih hodočasnika. Na fotografiji bunar župnika Lovre Cindorija

U sklopu reguliranja stanja u mjestu lokalne su vlasti pokušale uvesti red i u odvijanje prometa oko samog svetišta. Rješavalo se pitanje dozvola za prijevozničku djelatnost, uređenje parkiranja i prometa različitih prijevoznih sredstava. Većina bistričkih prijevoznika je svoju djelatnost vršila fijakerom i to na zapadnom hodočasnničkom smjeru, prema željezničkoj stanici Zlatar Bistrica.

Ostale odluke i propisi organa lokalne vlasti koji su na neki način zahvaćali svetište i hodočasnike većinom su se ticali higijene i različitih aspekata uređenja mjesta. Tako 1948. godine Narodni odbor u Mariji Bistrici propisuje zabranu paše stoke po poljima i putovima unutar Marije Bistrice, kao i svakog onečišćenja javnih površina i površinskih vodotokova. U to doba se propisuje i da svaki stanovnik Marije Bistrice koji na svoj posjed prima hodočasnike dužan iza

kuće urediti prikladan privremeni poljski zahod koji mora biti i prikladno označen, a tri godine kasnije donose se planovi o popravljaju putova i sadnji novog drvoreda.

Uređenje svetišta Majke Božje Bistričke je u promatranom razdoblju bilo prepušteno gotovo isključivo Crkvi. Ona se u svojem radu susretala sa financijskim poteškoćama koje su bile posljedice odluka državne vlasti, prvenstveno vezanim uz agrarnu reformu, ali i općim otežavanjem odvijanja crkvenih djelatnosti. Župnik Florijan Papić 1946. godine od viših instanci biva upozoren da zbog financijskih poteškoća mora smanjiti intenzitet uređenja svetište. Zbog istih razloga niti u sljedećim godinama nema nekih većih radova na njegovom uređenju. Kako bi ipak poboljšala prilike i olakšala hodočašća Crkva poduzima niz manjih akcija. Među njima se ističu pokušaji povećanja dostupnosti vode, koja je bila donekle ograničena u cijelom mjestu. Na području svetišta je pokrenuta akcija poboljšavanja iskoristivosti postojećih i iskapanja novih bunara. To je i vrijeme kada se unutar svetišta gradi nekoliko manjih sa-

nitarnih čvorova, a uz to dolazi i do uređenja i završetka izgradnje javnih nužnika.

Bistrička kalvarija je kraj rata dočekala sastojeći se od četiri postaje izrađene od mramora te ostatkom improviziranim od drvenih križeva koji su trebali predstavljati samo privremeno rješenje. U prvim poslijeratnim godinama uređenje kalvarije je sporo napredovalo, tako 1948. godine crkvena ustanova *Nada-sve* u Mariju Bistricu šalje natpisne ploče za križeve, a sljedeće godine kreće se u izradu podesta ispred postaja križnog puta. Mala ulaganja u izradu križnog puta se konačno pokazuju 1950. godine kada križevi na kalvariji počinju padati zbog truleži, tada se odlučuje da ih se zbog nedostatka financijskih sredstava zamijeni sa križevima od obične domaće breze.

Većina ovih radova je tempirana tako da počne najranije u listopadu, prvom mjesecu poslije završetka hodočašća, a završi najkasnije krajem proljeća. To nam pokazuje želju da se za njihovo dovršenje pokuša osigurati vremenski interval koji bi bio dovoljno dugačak, ali opet smješten tako da radovi nikako ne ometaju hodočasnike tijekom njihovog posjeta ovom svetištu.

Lokalna vlast se tijekom ovog razdoblja većinom zadržavala na uređenju mjesta te se osim reguliranja općeg poslovanja mještana nije previše miješala u hodočašća i zbivanja u samom svetištu. Do nekih kontakata je ipak dolazilo. Fiskulturnom društvu i Osnovnoj školi Marija Bistrica nedostajao je prostor koji bi mogao poslužiti za igralište i školski vrt. Kako je bistrička župa posjedovala parcelu zemlje pokraj škole odlučeno je da se ta parcela pokuša dobiti u zamjenu za

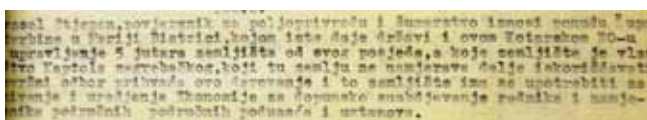

Bistrička kalvarija je kraj rata dočekala sastojeći se od četiri postaje izrađene od mramora te ostatkom improviziranim od drvenih križeva koji su trebali predstavljati samo privremeno rješenje.

približno istu površinu državne zemlje. U zamjenu je trebala biti uključena jedna veća parcela crkvene zemlje i više manjih parcela državne zemlje koje su zajedno još uvijek bile manje od crkvene parcele. Župnik Papić je usprkos razlici u površini pristao na ovu zamjenu. Predstavnici škole i mjesnog odbora su ga pokušali dodatno pridobiti uključivanjem u zamjenu mlina koji se nalazio na jednoj od manjih parcela. Ovaj mlin je u dokumentu u kojem se dogovarala zamjena prikazan kao star i nevažan. Poljoprivredni

odsjek kotarskog narodnog odbora u Donjoj Stubici je zamjenu odobrio samo uz uvjet da se taj mlin sruši i tako dobiven materijal preda Domu kulture u Mariji Bistrici. Odras određene suradnje između župe i lokalnih vlasti je i činjenica da je u veljači 1950. župa u Mariji Bistrici ponudila Kotarskom narodnom odboru u Donjoj Stubici na upravljanje, bez ikakve naknade, pet jutra zemljišta u vlasništvu Zagrebačkog kaptola. Kao razlog darovanja zemlje se šturo navodi neposjedovanje namjere za daljnjim iskorištavanjem navedenog zemljišta.

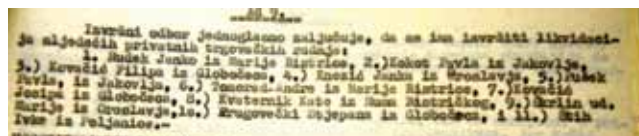

Od navedenih primjera suradnje vjerojatno su značajniji oni koji se bave sukobima između crkvenih i državnih instanci. Najznačajnije ometanje hodočašća u Mariju Bistricu počinje u svibnju 1949. godine donošenjem jedne odluke Narodnog odbora kotara Donja Stubica. Njome se propisuju uvjeti koji se moraju zadovoljiti kako bi hodočasnici mogli odsjesti u privatnim kućama, način prijevoza hodočasnika, a uz to se postavlja i različita ograničenja u trgovačkoj i ugostiteljskoj ponudi. Tada se zabranjuje primanja hodočasnika na noćenje bez prijave za koju je potrebno ispuniti propisane obrasce. Glavni problem se sastojao u kombinaciju dva faktora, kasne objave ove odluke koja je javnosti postala poznata tek po početku odvijanja prvog hodočašća u godini i protupravnog djelovanja Kotarskog narodnog odbora koji privatnicima nije htio izdati potrebne obrasce. Takvi postupci su izazvali brzu reakciju Crkve koja preko predsjednika Komisije za vjerske poslove neuspješno traži odgodu primjenjivanja odluke odbora. Čini se da su stanovnici Ma-

rije Bistrice odluku o zabrani primanja hodočasnika na noćenje uistinu shvatili ozbiljno, pa se zbog toga događalo da hodočasnici umjesto u kućama pod krovom stoje na kiši u blatu i studeni. Epilog ove odluke nije siguran, ali čini se da je ona snažno utjecala na odvijanje hodočašća. U spomenici hodočašća se ističe da je tek 1957. godine dopušteno normalno noćenje hodočasnika po kućama. Ekonomski udar na bistričko stanovništvo zasigurno je predstavljala i zabrana prodaje voća, alkoholnih i bezalkoholnih pića te kuhane hrane od strane privatnih osoba.

Dio odluke koji se odnosio na zabranu različitih zabavnih objekata, npr. vrtuljka i streljana vjerojatno također nije išao u prilog interesima tamošnjih stanovnika, ali je zato sigurno

išao u prilog interesima Crkve koja je još za vrijeme Drugog svjetskog rata ovakve sadržaje pokušavala izbaciti iz Marije Bistrice. Kada ovu odluku Narodnog odbora kotara Donja Stubica promatramo u kontekstu njihovih drugih odluka, ova se zaista ističe. Niti jedna druga odluka ili propis nije toliko utjecao na otežavanje odvijanja hodočašća u Mariji Bistrici.

Lokalne je vlasti brinula i prisutnost religioznosti u prosvjeti. Problemi s djecom su se svodili na nepoželjne običaje poput čestitanja imendana uz izražavanje želja poput *da dragi Bog da zdravlje*. Na području Marije Bistrice dolazilo je i do, za lokalnu vlast neprihvatljivog običaja iznajmljivanja stanova hodočasnici od strane prosvjetnih radnika. Bilježi se i praksa vjeroučitelja u Mariji Bistrici koji usprkos neposjedovanju dozvole za učenje vjeronauke djecu poučava istome na različitim mjestima izvan škole.

Uređenje svetišta, priprema i samo odvijanje hodočašća zahtijevali su velike troškove. Njihovi točni iznosi poznati su nam samo za razdoblje od 1948. do 1952. godine. Prvi dio troškova se sastojao od različitih naknada svećenicima i bogoslovima koji su sudjelovali na proštenjima, a drugi od troškova nadzora, prehrane, posluge, uređenja crkve i raznih drugih manjih troškova. Ukupno uloženo se kreće od najmanjeg iznosa od oko 620.000 dinara iz 1948. godine, preko rasta ulaganja u razdoblju od 1949. do 1951. godine (1949. je uloženo oko 900.000 dinara, 1950. oko 1.200.000 dinara, 1951. oko 1.700.000 dinara), do naglog pada 1952. godine kada je uloženo oko 800.000 dinara.

Najvažniji prihod od proštenja je tijekom razdoblja 1948.-1952. bio milodar dat od strane hodočasnika. Najviše milodara, oko 2.700.000 dinara, je sakupljeno 1950. godine, nešto manje je sakupljeno 1949. godine; osjetno manje je sakupljeno 1948. i 1951. godine (oko 2.200.000 i oko 1.900.000 dinara), dok je najmanje sakupljeno 1952. godine (oko 1.100.000 dinara). Cijelo vrijeme od 1948. do 1952. je prisutna pozitivna financijska bilanca.

Najveći financijski plus je ostvarivan 1948., 1949., i 1950. godine (redom oko 1.500.000 dinara, oko 1.800.000 dinara i oko 1.500.000 dinara), dok 1951. i 1952. on

dramatično pada i iznosi oko 260.000 dinara i oko 280.000 dinara.

Danas ne možemo sa sigurnošću odrediti broj hodočasnika koji su u tom razdoblju dolazili u Mariju Bisticu. Procjene nekih povjesničara se razlikuju od zapisa u bistričkim spomenicima. U njima se procjenjuje da je od 1945. do 1952. Mariju Bisticu posjetilo ukupno 945 000 hodočasnika. Kronološki: 150.000, 180.000, 130.000, 100.000, 80.000, 120.000, 135.000 i 50.000.

U ovim brojkama vjerojatno možemo i iščitati odnos vlasti prema Crkvi i hodočasnici. Tako je najveći pad u broju hodočasnika zabilježen 1947., u prvoj hodočasničkoj sezoni poslije osuda nadbiskupa Stepinca; zatim 1949. kada je donesena odluka o zabrani primanja hodočasnika na noćenje te 1952. godini kada se osim ponovnih teškoća s noćenjem zabranjuje i ulazak u mjesto zbog navodne epidemije tifusa. Odluke na lokalnoj razini su bile samo posljedica odnosa Crkve i državnih vlasti na razini države. Odluka o zabrani noćenja 1949. je slijedila nakon planova vrhuške hrvatskih komunisti o ograničenju hodočašća, a pad broja hodočasnika 1952. se dogodio nakon novog zaoštavanja odnosa prema Crkvi što je konačno rezultiralo i prekidom diplomatskih odnosa između Svete Stolice i Jugoslavije.

